

13. Федотова М. А. К вопросу о разграничении понятий идиолект и идиостиль языковой личности / М. А. Федотова // Научный вестник Одесского национального университета им. И. И. Мечникова. Записки з романо-германської філології. – Одеса: КП ОМД, 2013 – Вип. 1(30). – С. 220–226.

Калымон Ю. О. Соотношение терминов на обозначение системы языковых средств писателя.

Аннотация

В статье рассмотрены и проанализированы основные подходы к проблематике изучения и различения терминов для обозначения системы языковых средств писателя: идиолект, индивидуальный стиль, идиостиль - в исследованиях украинских и зарубежных ученых. Определены общие и отличительные черты этих понятий, обозначены основные методы изучения идиолекта писателя как объекта лингвистического и литературоведческого анализа, а также перспективные направления исследований.

Ключевые слова: идиолект, индивидуальный стиль, идиостиль, теория, лингвистика, литературоведение.

Kalymon Yu. O. The ratio of terms designating the system of writer's language means.

Summary

The objects of the study are the terms denoting the system of a writer's language means. The background of the article is determined by the lack of uniform definition and understanding of the topic both by foreign and Ukrainian researchers.

The main aim of the article is to outline modern approaches to denoting the system of the writer's language as well as describe linguistic and literary methods of studying it.

Special attention is devoted to the combination of different approaches that are being applied to studying the writer's language that are both linguistic and literary for it is further understood that text is the object of linguistics as well as literary studies. Common and distinctive features of these concepts are defined. It was found that quantitative and statistical methods are acquiring more and more popularity due to the increasing development of computer technologies and corpus linguistics.

Further researches in the field should be continued due to the lack of applying modern methods in complex studies of language means of many Ukrainian writers.

Key words: idiolect, individual style, idiostyle, theory, linguistics, literary studies.

УДК 811.161.2

Карамішева І. Д.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: iryn_ka@ukr.net
Гайдук М. С.,
асистент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: martusia.haiduk@gmail.com

ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЯ ЧАСУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ: КОНТРАСТИВНИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТИ

Пропонована стаття присвячена аналізу лінгвокультурних особливостей фразеологізмів на позначення часу в англійській та українській мовній картинах світу. Проведено контрастивний та частотний аналізи відібраних одиниць, що дозволило виокремити основні метафоричні групи значень у досліджуваних одиницях. Здійснено класифікацію одиниць за критеріями «еквівалентність / довільність перекладу» та «наявність / відсутність ключових слів».

Ключові слова: час, фразеологічна одиниця, лінгвокультурні особливості, мовна картина світу, контрастивний аналіз.

Уявлення людини про час, які знаходять своє закономірне відображення у мові, вже давно привертають увагу науковців. Час – одна з найсуттєвіших категорій у житті. Вона є об'єктом наукового аналізу різних наук: філософії, лінгвістики, лінгвокультурології тощо. Лінгвістичний аспект категорії часу описують стосовно до його філософського та фізичного аспектів (Т. І. Дешерієва [3], А. К. Романова [14]), а також як категорію соціально-історичного буття (А. Н. Лой [9], Л. О. Чернейко [19]). Проблему часу вирішують у контексті міждисциплінарних

досліджень в сучасній науці (Н. Л. Любінська [10], Ю. Б. Молчанов [12]). Без опису часових відношень неможливо було би скласти наукову картину світу. У цьому сенсі суттєвою є проблема співвідношення об'єктивності та суб'єктивності часу, оскільки воно має онтологічну та гносеологічну основу відповідно.

Система часових відношень постає об'єктом функціонально-семантичного аналізу (М. Г. Сенів [15]), а також вивчається крізь призму «темпоральності», що є граматичним втіленням часу як екзистенційної категорії людського буття (О. В. Тарасова [17]). Природа часу як одна з основних буттєвих категорій отримує детальне відбиття у різноманітних мовних засобах. Мовознавці розмежовують реальний час, в якому ми існуємо, та лінгвістичний час – мовну репрезентацію часових понять у лексичних одиницях темпоральної семантики та часових граматичних формах. Варто наголосити, що в англійській мові існує два терміни на позначення часу – «time» та «tense», які диференціюють загальне уявлення про час у філософському та психологічному сенсі (як «час життя») та граматичну категорію часу.

Проте все частіше категорія часу постає об'єктом сучасної когнітивної лінгвістики, де темпоральна концептосфера описується як одна з найбільш значущих у свідомості носіїв різних мов (І. А. Живіцька [4], Є. В. Іванова [5], Є. А. Нільсен [13]), та лінгвокультурології, де вивчаються засоби репрезентації часу у мовних картинах світу (С. Данилюк [2], Л. О. Лисенко [8], Е. С. Яковлева [20]).

Категорію часу в мові можна передати багатьма мовними одиницями, як на морфологічному, так і на лексичному, фразеологічному та синтаксичному рівнях. Пропоноване дослідження стосується саме фразеології, оскільки на основі аналізу фразеологічних одиниць можна чітко прослідкувати національно-культурні особливості мови. Фразеологія зберігає знання про світ і про людину в цьому світі, що робить цікавим і плідним її вивчення в рамках лінгвокультурології, у плані реконструкції на її основі уявлення про світ – мовної картини світу. За останнє десятиліття ця наука інтенсивно розвивається як в напрямку конкретизації і вдосконалення основних теоретичних положень, так і щодо здійснення описів окремих мовних фактів. Проте коло питань як теоретичного, так і практичного характеру, які не отримали свого розв'язку, досі високе. Відтак, актуальність цього дослідження обґрунтовується значенням роботи для розвитку та систематизації теоретичних положень, зазначених галузей лінгвістики. Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці, які слугують для вираження категорії часу в англійській та українській лінгвокультурах. Предметом дослідження є семантичні особливості та частотні характеристики вказаних одиниць.

Протягом багатьох років у роботах із фразеології зазначалося, що фразеологічні одиниці – це національно-специфічні одиниці мови, які накопичують культурний потенціал народу. Лінгвокультуролог В. А. Маслова зауважує, що «фразеологічні одиниці, відображаючи у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, фіксують і передають від покоління до покоління культурні установки і стереотипи, еталони і архетипи» [11, с. 82], і вважає, що у більшості фразеологізмів є «сліди» національної культури, які мають бути виявлені; культурна інформація зберігається у внутрішній формі фразеологічної одиниці, яка, будучи образним уявленням про світ, надає фразеологізму культурно-національний колорит [11, с. 84].

Англійські та українські фрагменти мовної картини світу відображають своєрідні «зрізи» сприйняття часу, які сформувалися у двох культурах. Сприйняття та розуміння часу характеризує сутність культури по-особливому і, водночас, розуміння часу зумовлене саме культурою. При відборі фразеологічних одиниць, що утворюють когнітивні структури «Time/Час», як зазначає Є. В. Іванова, непросто провести розмежування між ними і одиницями, що входять у когнітивні структури «Destiny / Доля», «Hope / Надія», «Luck / Удача, випадок», «Patience / Терпіння». Ці групи та утворені ними когнітивні структури дуже тісно переплетені між собою, їм властиві взаємопроникнення і взаємодія. Тому вибірка фразеологічних одиниць на позначення часу є доволі умовною і відносною. Досить легко виділити ядро, утворене значеннями цих одиниць, але важко провести межу на периферії, на відміну від, наприклад, виділення фразеологічних одиниць про країни, гроші або одиниці, що містять компоненти – назви домашніх тварин, частин тіла тощо [5, с. 161–162].

Матеріалом пропонованого дослідження слугували фразеологічні одиниці, відібрані із фразеологічних словників К. Т. Баранцева [1], В. Д. Ужченка [18] та О. В. Куніна [7], «Словника фразеологізмів української мови» [16], Longman Dictionary of Contemporary English 3rd edition [21] та інтернет-ресурсів, зокрема thefreedictionary.com та myenglishteacher.eu.

Вибірка була створена та погрупована у середовищі MS Excel (Рис. 1). Використання саме цього програмного засобу полегшило роботу з аналізом фразеологічних одиниць і особливо з кількісними підрахунками, дозволило групувати їх та сортувати за певним показником.

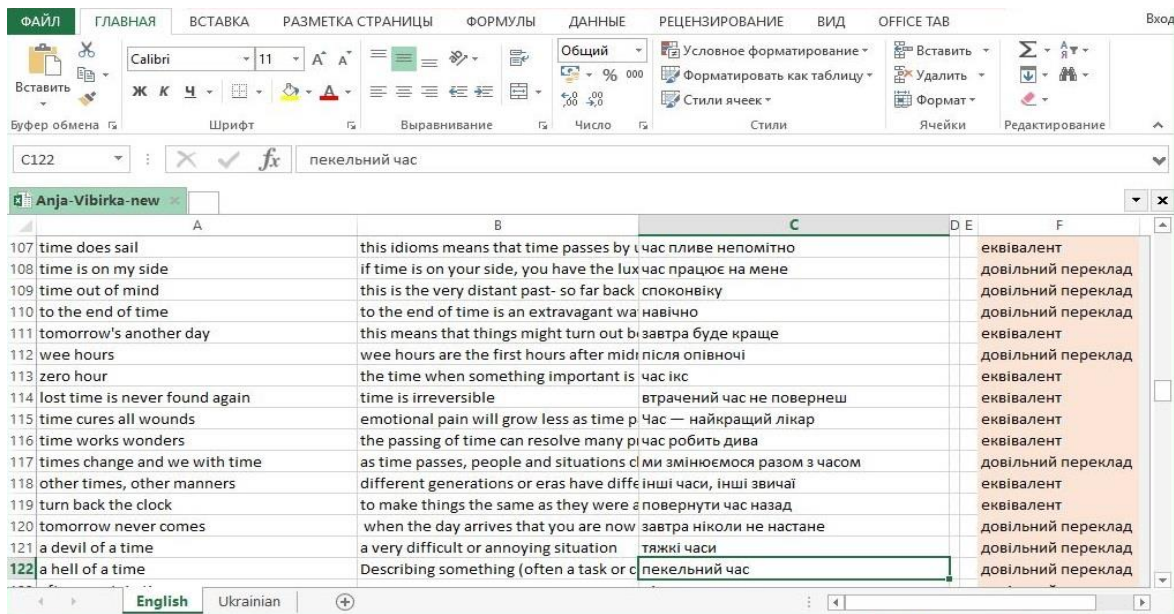

Рис. 1. Вибірка у середовищі MS Excel

Фразеологічні одиниці англійською мовою утворюють групу із 244 одиниць. Здебільшого вони містять компоненти (ключові слова), що належать до семантичного поля «Time»: *time* (156 одиниць), *moment* (6 одиниць), *day* (25 одиниць), *today* (2 одиниці), *tomorrow* (5 одиниць), *yesterday*, *morning*, *afternoon*, *evening*, *night* (3 одиниці), *hour* (5 одиниць), *year* (4 одиниці), *now* (4 одиниці), *never* (5 одиниць), *clock* (4 одиниці), *minute* (3 одиниці), *month*, *past*, *then*, *early*, *late*, *slow*. Мова йде тільки про повнозначні лексичні одиниці, граматичні та службові лексичні одиниці не враховуються. Відібрано також фразеологічні одиниці про час і без ключових слів цього поля (*make hay while the sun shines*).

Вибірка фразеологічних одиниць українською мовою складається із 219 одиниць. Вони так само здебільшого містять компоненти, що належать до семантичного поля «Час»: *час* (88 одиниць), *момент* (3 одиниці), *день* (15 одиниць), *сьогодні* (8 одиниць), *завтра* (14 одиниць), *вчора*, *минуле* (3 одиниці), *ранок*, *полудень*, *вечір*, *ніч*, *година* (5 одиниць), *годинник* (3 одиниці), *хвилинка* (3 одиниці), *секунда*, *тиждень*, *рік* (3 одиниці), *століття*, *пора*, *нині* (4 одиниці), *вчасно*, *ніколи* (5 одиниць), *рано*, *скоро*. Як і в англійській мові, є одиниці і без цих компонентів (*поживемо, побачимо*).

У загальній вибірці наявні не тільки власне фразеологізми, а й приказки (що є предикативними фразеологічними одиницями) (*то тоді ще було, як баба дівкою була; even a broken clock is right twice a day*), метафори (*дох часу; час летить; to kill time*), фразові дієслова (*to take up (time); to clock in/out*) тощо.

Основні характеристики сприйняття часу в мовній картині світу. При аналізі вибірки вдалося виявити три найбільші групи метафоричного сприйняття часу: як цінність, як неістоту та як істоту. Перша складає 13,5 % в англійській мові (33 фразеологічні одиниці з 244) та 10,5 % в українській (23 з 219). Група метафор, де час сприймається як неістота, складає 1,6 % в англійській (4 з 244) та 5,5 % (12 з 219) в українській мовах. Час усвідомлюється як істота у 5,3 % фразеологічних одиниць (13 з 244) в англійській та 7,8 % (17 з 219) в українській мовах.

Життя біжить з величезною швидкістю, і час «краде» наше життя. Ідея швидкоплинності часу стала дуже популярною, що знаходить своє відбиття в англійських та українських прислів'ях. Це пояснює формування наступної групи метафор: час як потік, час як річка, час як стріла. Наприклад: *час, як вода, – все йде вперед*. В українській мові також наявні художні порівняння часу, наприклад, із кораблем: *час – корабель, що ніколи не кидає якоря*; з возом: *час, мов віз: з гори чухрає, його не доженеш*; або із тканиною життя: *бережіть час: це тканина, з якої зроблене життя*, що також вказує на важливість часу в житті кожного створіння на землі.

В обох культурах час зображується живою, самобутньою істотою, тобто персоніфікується: час як лікар, час як вчитель, час як злодій. Наприклад: *час – то лікар на всі гризоти; time is a great healer*. Із приказки *єдиний, хто не втомлюється – час* можна чітко ствердити, що в українському менталітеті час зіставляється із живою істотою, оскільки тільки така може втомлюватися. Багато висловів про час в українській мові містять порівняння часу із тваринами, чого не спостерігаємо в англійській мові. Такі вислови, як *час – не кінь, не підженеш, та й не зупиниш* або *час – не віл, його не налигаєш*, є тому хорошими прикладами. Наявні фразеологічні одиниці, що в загальному містять назви тварин, що є також особливістю української мови. Прикладами таких висловів є: *курчат по осені рахують; коли рак на горі свисне; тягнути kota за хвіст; не доженеш і конем, що запізниш одним днем; краще яйце сьогодні, ніж завтра курка* та ін.

Цікавою особливістю українських фразеологічних одиниць (без сумніву, і не тільки тих, що за смисловим значенням стосуються часу), що також відрізняє їх від англійських, є те, що люди у цих висловах доволі часто звертаються до Бога: *бог зна з якого часу; дасть бог день, дасть і пожиток; хто рано встає, тому бог подає; як божий день (ясно)*. Це вказує на більшу релігійність українського народу.

В англійській мові сприйняття часу є більш сучасним, що висвітлює вплив ділового життя на розвиток мови та культури. Українська мовна картина світу переважно пов'язана з традиціями, і це відбивається в її фразеології, що підтверджується тезою українського лінгвокультуролога В. І. Кононенка: «Зв'язок української фразеології із сільським життям є водночас свідченням культурної самодостатності селянської громади, її вміння оцінювати дії і вчинки людей, наявності у ній високих моральних норм» [6, с. 74]. У вибірці наявні багато висловів, що містять нелітературні форми слів, наприклад: *що було, то не верне ніколи* (верне – повернеться); *тоді то буде, як мій татуньо з тамтого світу верне* (татуньо – (зменшувальне) тато, тамтого – (діалектне) іншого, того); *тоді то буде, як ся догори вода оберне* (ся оберне – (діалектне) повернеться); *прийде врем'ячко – досягне яблучко і само відпаде* (врем'ячко – (суржик, зменшувальне) час); *що не день, то п'янка* (п'янка – (суржик) п'ятника); *минувшини не повернути* (минувшина – минуле).

Невід'ємною характеристикою часу є його рух, хід: *time marches on; time goes by; time flies; time comes, passes, runs* і т. д. Час також може виступати як причина змін, як активна сила, що викликає зміни (*Time works great changes; times change and we with time*). Зміна часу усвідомлюється в картині світу як зміна порядку речей. У багатьох висловах протиставлені два часових проміжки «today – tomorrow», «morning – afternoon/day/evening»: *today a man, tomorrow a mouse; he that falls today, may rise tomorrow; cloudy mornings turn to clear afternoons (evenings)*.

У фразеологічних одиницях українською мовою зміна всього в часі ілюструється недовговічністю людського благополуччя (*сьогодні густо, а завтра пусто; сьогодні пан, а завтра пропав; сьогодні святкуєш, завтра голодуєш*). Решта одиниць групи містять значення «майбутнє буде краще», вони також є одночасно фразеологічними одиницями про надію і терпіння: *дасть бог день, дасть і пораду; прийде врем'ячко – досягне яблучко і само відпаде*. Доля є невідворотною, і неможливо знати свою долю, знати те, що буде, тобто майбутнє: *чому бути, тому не минути, що має бути, те й буде; що буде, те й буде, ми все перебудем*. Тут проявляється така типова риса українських фразеологічних одиниць, як «фаталізм».

Думка про безповоротність минулого виявляється тісно пов'язаною з думкою про втрачений час. Досить показовим є те, що втрата часу означає для англійця втрату грошей (*a day late and a dollar short*). Тут знаходить безпосереднє відображення менталітет не селянина, а ділової людини, зайнятої примноженням капіталу.

Проведений контрастивний аналіз дозволив здійснити поділ перекладу відібраних фразеологічних одиниць на еквівалентний та довільний. Кількісний розподіл показав, що, поряд із прямими відповідниками, існує чимало унікальних фразеологічних одиниць в обох мовах. До еквівалентних фразеологічних одиниць належать такі: *a question of time = питання часу; better late than never = краще пізно, ніж ніколи; feast today, famine tomorrow = сьогодні святкуєш, завтра голодуєш; from time to time = час від часу*.

Прикладами фразеологічних одиниць, що не знайшли прямих відповідників, можуть слугувати такі вислови: *donkey's years – багато років; wee hours – після опівночі; after the watershed – пізня година; once in a blue moon – майже ніколи*.

Кількісний розподіл за наявністю еквівалентних одиниць показав, що, поряд із прямими відповідниками, існує в обох мовах чимало унікальних фразеологічних одиниць. У вибірці англійською мовою прямого відповідника українською не мають 141 фразеологічна одиниця з 244. У вибірці українських фразеологічних одиниць англійського еквіваленту не мають 89 одиниць із 219, що все-таки свідчить про своєрідність сприйняття часу в обох лінгвокультурах.

Класифікація фразеологічних одиниць за параметром наявності ключових слів. У процесі дослідження вибірки виникла необхідність розмежувати вибрані фразеологічні одиниці за такими параметрами, що дозволило категоризувати досліджувані одиниці на вказані нижче групи:

1) фразеологічні одиниці, які включають в себе ключові слова, що стосуються часу, але за значенням не відповідають йому. Приклад: *five o'clock shadow – чоловіча щетина; 3/4 time – музичний розмір; clean someone's clock – всипати на горіхи; як божий день – ясно, зрозуміло;*

2) фразеологічні одиниці, що не містять ключових слів, але за значенням відповідають йому, такі, як: *once in a blue moon – дуже рідко; around the corner – не за горами (скоро); the ship has sailed – поїзд поїхав (запізно); after the watershed – пізно ввечері; зупинити колесо історії; як виросте трава на помості;*

3) фразеологічні одиниці, що містять ключові слова і за значенням стосуються часу: *a devil of a time* – важкий час; *lost time is never found again* – втраченого часу не повернеш; *time works wonders* – час творить чудеса; *only time will tell* – час покаже; *прийде час*; *час від часу*.

Кількісний розподіл фразеологічних одиниць у виокремлених групах показав такі результати: з вибірки обсягом 463 одиниць 110 одиниць належать до першої категорії, 92 – до другої та 261 – до останньої. У вибірці фразеологічних одиниць саме українською мовою до першої категорії належать 30 одиниць, до другої – 68, та 121 – до третьої. Із вибірки англійською мовою до першої категорії належить 80 одиниць, до другої – 24, 140 – до третьої. Результати унаочнено на діаграмі (Рис. 2).

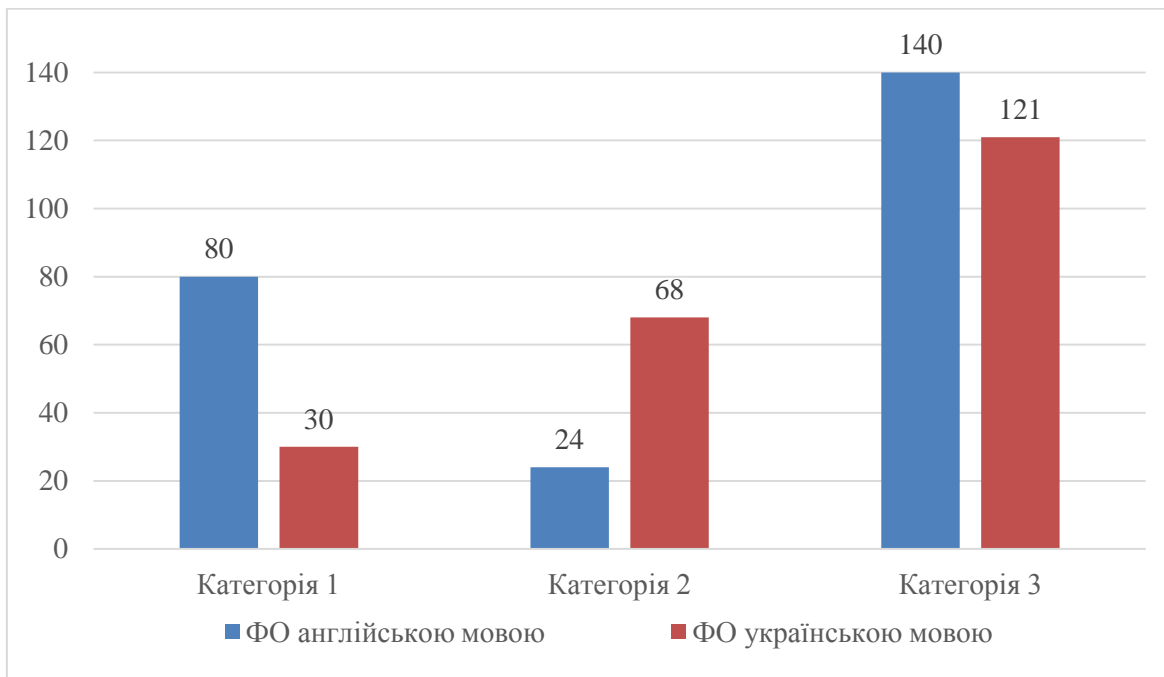

Рисунок 2. Кількісний розподіл фразеологічних одиниць за ознакою наявності ключових слів

У загальному кількісне співвідношення одиниць українською мовою до англійської є досить рівномірним (219 українською та 244 англійською мовою), але результат кількісного розподілу за ознакою наявності ключових слів між двома мовами відрізняється. В англійській мові майже втричі більше фразеологічних одиниць, які містять компоненти, що належать до семантичного поля «Час», проте за своєю суттю не відповідають йому. Водночас у вибірці фразеологічних одиниць українською мовою, навпаки, майже втричі більше одиниць, у яких відсутні такі компоненти (ключові слова), але за значенням вони виражають поняття «Час». Розподіл також показав спільні риси в обох мовах – найбільше одиниць виявилось у третій категорії (фразеологічні одиниці, що містять ключові слова і за значенням стосуються часу) в обох вибірках.

Проведене зіставлення відібраних фразеологічних одиниць з метою виявлення їхньої культурної специфіки у відображенні мовної картини світу дозволило виявити, що час і в англійській, і в українській культурі є цінним товаром. Він є обмеженим ресурсом, який використовується для досягнення поставлених цілей. В обох культурах час зображується живою, самобутньою істотою, тобто персоніфікується, проте багато висловів про час в українській мові містять порівняння часу із тваринами, чого не можна спостерігати в англійській мові. Ще однією особливістю українських фразеологічних одиниць (без сумніву, і не тільки тих, що за смисловим значенням стосуються часу) є те, що люди у цих висловах доволі часто звертаються до Бога. Це вказує на більшу релігійність українського народу. В англійській мові сприйняття часу є більш сучасним, що вказує на «агресивніший вплив» ділового сучасного життя на розвиток мови та культури. Українська мовна картина світу переважно пов'язана із традиціями, і це добре відбивається в її фразеології. Результати лінгвістичного дослідження, зокрема класифікація досліджуваних одиниць за ознаками еквівалентності та наявності ключових слів, можуть бути використані у подальшому для контрастивного вивчення фразеології української та англійської мов.

Список використаної літератури

1. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник / К. Т. Баранцев. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Данилюк С. Репрезентація часу у фразеологізмах (на матеріалі української, російської, французької та латинської мов) / С. Данилюк, І. Сінковська. // Наукові записки. – 2011. – № 95. – С. 74–79.
3. Дешериева Т. И. Лингвистический аспект категории времени в его отношении к физическому и философскому аспектам / Т. И. Дешериева // Вопросы языкознания. – 1975. – № 2. – С. 111–117.
4. Живіцька І. А. Семантична структура концепту «TIME» і її відображення у фразеології англійської мови / І. А. Живіцька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2015. – № 52. – С. 102–104.
5. Иванова Е. В. Мир в английских и русских пословицах: [учеб. пособие] / Е. В. Иванова. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та; Филол. ф-т. СПбГУ, 2006. – 280 с.
6. Кононенко В. І. Українська лінгвокультуроологія: [навч. посібник] / В. І. Кононенко. – К.: Вища школа, 2008. – 327 с.
7. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – М.: Русский язык, 1984. – 945 с.
8. Лисенко Л. О. Лінгвокультурне дослідження фразеологізмів часу в українській і англійській мовах / Л. О. Лисенко // Наукові записки. Серія філологічна. – 2012. – № 24. – С. 178–181.
9. Лой А. Н. Время как категория социально-исторического бытия / А.Н. Лой, Е. В. Шинкарук // Вопросы философии. – 1979. – № 12. – С. 73–86.
10. Любинская Л. Н. Проблема времени в контексте междисциплинарных исследований / Л. Н. Любинская, С. В. Лепилин. – М.: Прогресс-Традиция, 2002. – 304 с.
11. Маслова В. А. Лингвокультурология: [учеб. пособие] / В. А. Маслова. – М.: Академия, 2004. – 202 с.
12. Молчанов Ю. Б. Проблема времени в современной науке / Ю. Б. Молчанов. – М.: Наука, 1990. – 136 с.
13. Нильсен Е. А. К экспликации концепта «время» в английском языке / Е.А. Нильсен // Вестник СамГУ. – 2006. – №10. – С. 211–217.
14. Романова А. К. Філософські, культурологічні та лінгвістичні засади вивчення категорії часу / А. К. Романова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2008. – № 9. – С. 64–67.
15. Сенів М. Г. Функціонально-семантичний аналіз системи просторових і часових відношень (на матеріалі латинської мови) / М. Г. Сенів. – Донецьк: Донеччина, 1997. – 384 с.
16. Словник фразеологізмів української мови / Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови, Укр. мовно-інформ. фонд. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.
17. Тарасова Е. В. Время и темпоральность / Е. В. Тарасова. – Х.: Основа, 1992. – 136 с.
18. Ужченко В. Д. Фразеологічний словник української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К.: Освіта, 1998. – 224 с.
19. Чернейко Л. О. Представление о времени в обыденном и художественном сознании... / Л. О. Чернейко // Категоризация мира: пространство и время: сб. статей. – М.: МГУ, 1997. – С. 125–128.
20. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира: (модели пространства, времени и восприятия) / Е. С. Яковлева. – М.: Гнозис, 1994. – 343 с.
21. Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE), 3rd edition. – Harlow: Longman Group Ltd, 1995. – 1668 p.

Карамышева И. Д., Гайдук М. С. Фразеологизация времени в английской и украинской языковых картинах мира: контрастивный и лингвокультурный аспекты.

Аннотация

Предлагаемая статья посвящена анализу лингвокультурных особенностей фразеологизмов для обозначения времени в английской и украинской языковых картинах мира. Осуществлено контрастивный и частотный анализы отобранных единиц, что позволило выделить основные метафорические группы значений в исследуемых единицах. Предложена классификация единиц по критериям «эквивалентность/произвольность перевода» и «наличие/отсутствие ключевых слов».

Ключевые слова: время, фразеологическая единица, лингвокультурные особенности, языковая картина мира, контрастивный анализ.

Karamysheva I. D., Haiduk M. S. Idiomatic Rendering of Time in English and Ukrainian Lingual Pictures of the World: Contrastive and Lingual-Cultural aspects.

Summary

The proposed article highlights the analysis of lingual-cultural peculiarities of phrasological units denoting time in English and Ukrainian lingual pictures of the world. Time is an object of scientific analysis of various sciences, in particular philosophy, linguistics, lingual-cultural studies. There are many ways to express the category of time in linguistics, but the given study focuses upon the analysis of time expression by means of using phraseology. It is shown that the difference between cultures conduces different perception of time and, being differently reflected in a certain language. The object of research are phrasological units that serve to express the category of time in English and Ukrainian lingual cultures. The subject of research are semantic peculiarities and frequency characteristics of the researched units. The source base of study consists of 463 phrasological units denoting time and containing components (keywords) related to the semantic field «Time», including 244 in English and 219 Ukrainian units

respectively. The carried out contrastive and frequency analyses of the sampled units have allowed to differentiate basic metaphoric groups of meanings inherent in the researched units. Units have also been classified according to such criteria as «equivalent/descriptive translation» as well as «presence/absence of key words» yielding additional results in presenting reflected by them lingual-cultural peculiarities which proves to be perspective for the further study of phraseological units.

Keywords: *time, phraseological unit, lingual-cultural peculiarities, lingual picture of the world, contrastive analysis.*

УДК 811.111'42:821.111–343

Карп М. А.,
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: martha24@ukr.net

ВЗАЄМОДІЯ ГЕТЕРОГЕННИХ СКЛАДНИКІВ КОНТАМІНОВАНОЇ КОГЕРЕНТНОСТІ В ТЕКСТІ АНГЛІЙСЬКИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК ФІЛІПА АРДА

У статті проаналізовано вербальну й невербальну взаємодію складників контамінованої когерентності у структурі англійських мультимодальних літературних казок Філіпа Арда. Виявлено та схарактеризовано структурно-семіотичні аспекти категорії когерентності аналізованих казок, що визначають її текстотвірний характер. У цьому зв'язку проілюстровано вищесказане прикладами контамінованих тематичних прогресій.

Ключові слова: *англійська мультимодальна літературна казка, вербальний складник, графічний складник, іконічний складник, контамінована когерентність, параграфемний складник.*

П. К. Паардекопер запропонував жартівливу характеристику категорії когерентності, згідно з якою цілісним є висловлення, «після якого можемо перервати свого співрозмовника і при цьому не здаватися йому неввічливим» (цит. за: [3, с. 63]). У нашому випадку «висловленням» є текст англійської мультимодальної літературної казки (далі АМЛК) автора Філіпа Арда та художника-ілюстратора Джима Пейлота / Джеффа Данбара [4, с. 102].

На нашу думку, дуже добре текстову когерентність описав Едгар По: «Дійшовши до кінця, ми швидко згадуємо його початок, і тому особливо чутливо сприймаємо текст ціліснооформлено і переживаємо його цілісний вплив» (цит. за: [1, с. 41]). Когерентність художнього прозового тексту АМЛК задається комунікативною установкою адресанта, єдиною темою, яка розкривається вербальними та невербальними засобами. Оскільки когерентність тексту забезпечується, насамперед, «єдністю комунікативної інтенції автора» [5, с. 12], то науковці стверджують, що текст, у створенні якого беруть участь декілька адресантів (автор вербальної частини та художник-ілюстратор), не може бути цілісним [2; 6]. Ми частково погоджуємось із цим твердженням, тому що існують випадки, коли художники-ілюстратори не сприймають бачення художнього тексту автора, їхнє візуальне трактування не збігається з авторським та виглядає недоречним, що призводить до неможливості інтерпретації тексту адресатом. У таких випадках можна стверджувати, що такі художні прозові тексти англійської мультимодальної літературної казки втрачають когерентність.

У більшості ж випадків автор художнього твору та ілюстратор працюють над єдиною темою та сюжетом, ілюстрації допомагають проникнути в задум автора вербального художнього тексту, як правило, існує гармонія візуального мислення автора та художника-ілюстратора, і хоча останній має своє бачення предмета зображення, когерентність тексту зберігається [8; 9]. У таких випадках можемо стверджувати, що когерентність тексту АМЛК забезпечується єдністю комунікативної інтенції адресантів.

Метою статті є вияв і характеристика структурно-семіотичних аспектів категорії когерентності англійських мультимодальних літературних казок, що визначають її текстотвірний характер. Досягнення окресленої мети передбачає необхідність вирішення такого завдання: проаналізувати вербальну й невербальну взаємодію складників контамінованої когерентності в структурі аналізованих літературних казок.

Вербальний складник (далі ВС) тексту АМЛК як послідовність знаків є гетерогенним, оскільки він ієрархічно побудований, його структура має рівні різної природи, він є результатом реалізації різноманітних кодів – морфологічного, графічного, лексико-семантичного, ритміко-метричного,